

DOPRAVA

RVP PV

VZDĚLÁVACÍ CÍLE:

osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY

zvládat běžné činnosti a požadavky kladené na dítě i jednoduché praktické situace, které se doma a v mateřské škole opakují, chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře apod.)

uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit (vědět, jak se nebezpečí vyhnout, kam se v případě potřeby obrátit o pomoc)

SPECIFICKÉ CÍLE:

- *Procvičení prostorové orientace a logického myšlení, určovat a znát základní pojmy prostorové orientace typu vpravo nahoře, vlevo dole atd.*
- *Znát různé dopravní prostředky a dopravní cesty*
- *Umět určit a pojmenovat dopravní prostředky, umět je porovnávat podle reálné velikosti*
- *znát a umět pojmenovat řidiče dopravních prostředků (povolání)*
- *znát a pojmenovat základní dopravní značky, znát jejich význam, znát základní barvy, umět určit a pojmenovat základní geometrické tvary (čtverec, kruh, trojúhelník, obdélník),*

SLOVNÍČEK POJMŮ:

DOPRAVA patří mezi základní potřeby lidstva a je jedním z nejrychleji se rozvíjejícím sektorem národního hospodářství. Prvopočátek dopravy byla chůze a nošení nákladů. Dalším historickým způsobem dopravy bylo/je využití zvířat k jízdě, nošení nebo k tahání nákladu. Rozhodující pro dopravu byl vynález kola (5 tis.let př.n.l.), vynález parního stroje (1765) – využívání parní lokomotivy (19.stol) a 2.pol.19 stol. – vynález spalovacího motoru – využívání prvních automobilů. Poč. 18 stol. začaly létat první vzducholodě, konec 19.stol. motorová letadla. V posledních desetiletích velmi dynamický vývoj, dochází ke změně rychlosti i kapacity dopravních prostředků, změna organizace a prostorového uspořádání dopravního systému, změna v jednotlivých druzích dopravy (železniční, silniční, vodní, letecká, potrubní) i v jejich vzájemné součinnosti.

NEGATIVNÍ DOPADY DOPRAVY a) na životní prostředí ŽP – znečištění ovzduší, vody, půdy; hluk a vibrace; zábory půdy; produkce odpadu b) sociální důsledky – nehody, ztráty na životech, dopravní zácpy (kongesce).

DOPRAVNÍ CESTA – pás terénu spojující 2 koncové body, na němž se uskutečňuje doprava (silnice, železnice, nehmotná podoba – letový koridor, plavební dráha v moři).

DOPRAVNÍ BOD – místa, v nichž se uskutečňuje nástup / výstup / přestup / nakládka / vykládka / překládka

DOPRAVNÍ UZEL – významnější dopravní bod, kde se stýká více dopravních cest

DOPRAVNÍ SÍŤ – soustava dopravních cest propojující jednotlivé dopravní uzly, po dopr. síti se pohybují dopravní prostředky, které zabezpečují přepravu

DRUHY DOPRAVY

- a) pevninská – silniční, železniční, vnitrozemská plavba, potrubní ...
- b) mořská
- c) vzdušná

Další možná členění:

- pravidelná (linková) x nepravidelná
- nákladní x osobní
- individuální x hromadná
- Dle přepravní vzdálenosti: místní x oblastní (regionální) x vnitrostátní x mezinárodní x mezikontinentální

ŽELEZNIČNÍ DOPRAVA

- Zásadní role v době průmyslové revoluce
- Od 20. – 30. let 20. stol. tempo rozvoje železnice zpomaluje – konkurence silniční dopravy
- 30. 9. 1828 zahájila provoz koněspřežná dráha z ČB do Kerschbaumu, 1832 dovedená do Lince
- 1962 zahájena elektrifikace železnice
- 1980 skončila parní trakce
- význam železniční dopravy:
 - Přeprava nákladů na velké vzdálenosti
 - Osobní doprava (Evropa, Japonsko, Rusko... rychlá meziměstská a příměstská doprava)
- Pozitiva – environmentální příznivost

SILNIČNÍ DOPRAVA

- Nejstarší silnice se zpevněným povrchem stavěly ve starověkém Římě (např. via Appia)
- Nejdůležitější druh dopravy, ale negativní vliv na ŽP a sociální prostředí (nehody, zácpy...)
 - a) Nákladní – přeprava zboží z výchozího místa na místo určení nebo navazuje na ostatní velkokapacitní druhy dopravy
 - b) Osobní – dominující druh dopravy (pohodlí, soukromí)
- Rozvoj od 20. let 20. stol. – ve Fordových závodech zahájena sériová produkce (výrobní pás) – zkrácení doby výroby => pokles ceny vozidel
- Plná motorizace vyspělých zemí po 2. sv. v. – zvyšování počtu aut na 1 000 obyv. (dnes i rozvojové země) => růst rozsahu silniční infrastruktury, zahájení výstavby dálnic
- Geografické dopady rozvoje dopravy:
 - a. Flexibilizace pozemní dopravy – zvětšení počtu míst s dobrou dopravní dostupností
 - b. Prostorová dekoncentrace – obyvatelstva i činností
 - c. Růst prostorové mobility obyvatelstva – spojeno se změnami životního stylu

VODNÍ DOPRAVA

- Environmentálně příznivá
- Dělení:
 - Vnitrozemská plavba (řeky, umělé vodní kanály – konkurence silniční a železniční dopr.), v Evropě – Rýn, Dunaj – z globálního hlediska malý význam
 - Námořní doprava – dominance v dálkové mezinárodní nákladní dopravě (až 96 % hmotnosti transportovaného zboží = opora prostorových vazeb v globalizovaném světě)

Současnost v ČR

- Pouze na největších tocích (Labe, Vltava, Berounka).
- Především přeprava nákladů.
- cca 2–5 % objemu vývozu a dovozu ČR.
- Délka využívaných vodních cest na území ČR je 663,6 km, z toho pro dálkovou vodní dopravu je využitelných 303 km souvislé labsko-vltavské vodní cesty. Problém kolísání toku v úseku Ústí nad Labem – Hřensko.

LETECKÁ DOPRAVA

- Rozvoj od 60. let. 20. století
- Dnes – dálková kontinentální a mezikontinentální osobní doprava
- V rámci nákladní dopravy – menší využití (zboží charakteristické vysokým poměrem cena/hmotnost, rychle se kazící zboží)
- Mezinárodní charakter
- Pravidelná x nepravidelná (charterové lety)
- Přeprava osob, zboží a nákladu
- V České republice je 88 letišť, z toho je 6 veřejných mezinárodních.
- Mezinárodní letiště – Praha – Letiště Václava Havla (více než 11 milionů cestujících), Brno – Tuřany (415 276 cestujících), Ostrava – Letiště Leoše Janáčka (300 000 cestujících), Karlovy Vary (60 445 cestujících), Pardubice

MĚSTSKÁ HROMADNÁ DOPRAVA

- 1830 první omnibusy v Praze s koňským potahem, 1875 první koňské dráhy v Praze, 1869 první koněspřežní dráha v Brně; 1900 první elektrická traktice, 1884 první parní tramvaje v Brně, 1891 první elektrifikovaná tramvaj (F. Křižík). Trolejbusy vznikly v roce 1882 (Č. Velenice, Č. Budějovice).
Provoz tramvajové dopravy: Brno, Liberec, Litvínov, Most, Ostrava, Olomouc, Plzeň, Praha.
Provoz trolejbusové dopravy: Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Chomutov, Jihlava, Mariánské Lázně, Opava, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Teplice, Ústí nad Labem, Zlín.

DEFINICE PRO DĚTI: dopravou rozumíme pohyb dopravního prostředku (např. auto, vlak, letadlo, loď...) po určité dopravní cestě (např. po silnici, po železnici, po řece atd.)

Obr. 1: Ukázka ztvárnění různých druhů dopravy. Zdroj: http://www.msskrivanek.cz/data/00000824/_01.jpg

METODICKÝ KOMENTÁŘ:

Děti se seznamují s jednotlivými dopravními prostředky a dopravními cestami. Rozlišují dopravní prostředky dle dopravních cest – doprava pevninská (silnice, železnice), mořská (lodě), vzdušná (letadla, balony, vesmírná - rakety), podpovrchová (metro, potrubí). Uvědomí si vliv dopravy na životní prostředí a s tím související výhody a nevýhody jednotlivých druhů dopravy (nákladní x osobní, vliv na ŽP atd.).

Děti pomocí činnostních – námětových her s tematikou dopravy procvičují prostorovou orientaci a logické myšlení (např. vyhledání nejkratší cesty, propojení bodů dle zadání). Uvědomují si s dopravou související prvky základní obslužnosti – infrastruktury (semafony, dopravní značky, zastávky, nádraží, vozovny, letiště atd.) a pojmenují řidiče dopravních prostředků. Pomocí vhodných aktivit s dopravní tematikou lze procvičovat u dětí základní barvy, pojmenovávat základní geometrické tvary (čtverec, kruh, trojúhelník, obdélník), řazení, porovnávání velikostí atd. Na téma úzce navazuje dopravní výchova. Téma je vhodné doplnit také tematicky zaměřenými vycházkami – pozorování dopravních prostředků (barva, účel) a dopravního ruchu, jednoduchá statistika (barvy aut, druh prostředku...), rozlišování zvuků, hledání a popis dopravních značek, výlet na nádraží, jízda vlakem, prohlídka kabiny strojvedoucího, návštěva autoopravny a vrakoviště aut apod.

V komunitním kruhu s dětmi diskutujeme a ptáme se: Co znamená slovo doprava? Jakými dopravními prostředky můžeme cestovat? čím už děti cestovaly a kterým dopravním prostředkem by chtěly cestovat? Kdo už letěl letadlem? Kam letadlem můžeme cestovat? Kdo řídí letadlo? Kde sedí pilot a kde cestující? Bojíte se cestovat letadlem? Kdo byl na vodě s rodiči? Jak se zdraví vodáci? Co vodák potřebuje k bezpečné jízdě? Která nebezpečí se mohou na řece objevit? Které známe druhy lodí? Co převážejí? Kde kterou loď můžeme vidět (kanoe – řeka, trajekt, ponorka – moře); Výhody a nevýhody různých dopravních prostředků (kolo, automobil). Jak se dopravuješ do školky?

Na téma dopravy je dostupné velké množství grafomotorických cvičení.

ZÁKLADNÍ POMŮCKY:

Dopravní koberce, dopravní značky, semafony, přechody pro chodce, vestičky, kužely. Hračky s dopravní tematikou, které nabízí školka - dopravní prostředky, dopravní cesty. Robotické pomůcky – např. beeboty.

ODKAZ NA LITERATURU:

ADAMOVSÁ, M. Děti v dopravním provozu, aneb o klukovi z počítače. Praha : Rotag, 2004. ISBN 80-903175-37

PETIŠKA, E. Pohádkový dědeček. Praha : Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2002. ISBN 80-7181-504-

PŘÍKRYLOVÁ, M. Dopravní školička. Kroměříž, 2005

TOUŠEK, V. a kol. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, 2008. s. 231–269.

DALŠÍ INTERNETOVÉ ZDROJE:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/2438/doprava.html/>

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8247/cestujeme-bezpecne.html/>

www.bezpecnecesty.cz

www.ibesip.cz/Tematicke-stranky/Dopravni-vychova-deti/Predskolni-deti

www.dopravnialarm.cz/materialy-ms/

www.cyklodoprava.cz/

<https://vzdelavani.auto-mat.cz/>

PÍSNÍČKY A BÁSNÍČKY K TÉMATU:

Semafor

- Červená je kytička, žlutá barva sluníčka,
zelená je, milé děti, jako hrášku kulička.

„Jede, jede Ford“

„Koloběžka“-Dáda Patrasová

„Tú, tú, tú, auto už je tu,“

„Jede jede mašinka“

PŘÍKLADY AKTIVIT

DOPRAVNÍ NÁMĚTOVÉ HRY

Druh aktivity: pohybové, situační

Cíle: Procvičení prostorové orientace, uvědomit si jednotlivé dopravní prostředky, cesty a další infrastrukturu,

Popis činnosti: Ve třídě rozmístíme dopravní značky, vyznačíme silnice/železnice, vyrobíme pruhy přechodu, zastávky atd. Děti si rozdělí role (chodec, dopravní prostředek, policista atd.) a hrají scénky

Materiál/pomůcky: co nabízí školka, dopravní značky, pruhy papírů, materiál na cesty, pěnové puzzle atd., semafor, vestičky s auty..

Postup:

- ve třídě rozmístíme dopravní značky, vyznačíme silnice (např. pěnovými puzzly). Děti si hrají na řidiče, musejí jezdit dle předpisů. Dopravu také může řídit policista (učitel, dítě). Před hrou je nutné dětem vysvětlit význam jednotlivých dopravních značek;
- vyrobíme pruhy přechodu, které připevníme na koberec, nacvičujeme s dětmi formou hry bezpečné přecházení. Stavíme děti do role chodců, policistů i semaforů.
- „Na auta“ - reakce na signál (praporek zelený, červený), chůze a běh ve střídavém tempu, slalom mezi kuželem, pohyb ve vázaném útvaru, v zástupu, ujasnění pojmů první a poslední v zástupu, před, za, doleva, doprava, podlézání tunelu pod nohama
- „Vlak s vagóny“ - na signál utvořit skupiny, počet dětí ve skupině je shodný s počtem vagónů vlaku.
- Na barevné vlaky – každý roh třídy barevně označíme, bude představovat DEPO pro vlaky. (DEPO: budova, kde se vlaky udržují a opravují). Učitelka střídá v ruce barevné šátky, jako jsou barvy dep. Na daný pokyn vyjíždí vlak z depa a opět zajíždí. Vlaky se nesmí roztrhnout nebo srazit. Vedoucí vlaku si musí hlídat, kdy může jet a kdy ne. Když vlak zajede do depa, mění se strojvedoucí – zařadí se na konec vlaku;

STAVBA DOPRAVNÍCH CEST

Druh aktivity: výtvarná, manipulační

Cíle: uvědomit si různé typy dopravních cest

Popis činnosti: děti staví dopravní cesty z různých materiálů, tvoří/modelují, vytváří různé dopravní situace (křižovatky, mosty, tunely...).

Materiál/pomůcky: přírodniny, hračky, stavebnice co nabízí školka, kinetický písek, plastelína, krabice a různé krabičky, krepový papír atd.

Postup:

- stavba silnic z různých stavebnic, doplnění dopravními prostředky, značkami, domy, přírodou apod. - skupinová práce
- stavba kolejí, doplnění různými stavebnicemi
- stavba letiště, seznámení s dopravními prostředky, činností na letišti a s pojmem rychlost
- výroba křižovatky, děti namalují silnici na karton, plochy trávy, chodníky, dolepí přechod, práci doplní domy, auty, dopravními značkami (možnost použití krabiček, látek, korku, špejlí, modelovací hmoty, ...)
- dopravní značky na špejli, základní geometrické tvary

Alternativa: dopravní krajinu můžeme tvořit i venku – na pískovišti či na jiných prostranstvích

VODNÍ DOPRAVA

Druh aktivity: výtvarná, experiment

Cíle: orientovat se v prostoru, nácvik správného nádechu a výdechu

Popis činnosti: skládání lodiček z papíru, pohyb lodiček foukáním

Materiál/pomůcky: barevné papíry

Postup:

- výroba lodiček z papíru: skládání – technika skládání, pečlivost při překládání, správné zarýhnutí, postup dle slovní instrukce
- výroba lodiček různých velikostí a barev
- pohyb/závody lodiček foukáním

LETECKÁ DOPRAVA

Druh aktivity: výtvarná

Cíle: rozvoj jemné motoriky

Popis činnosti: skládání vlaštovek z papíru, házení vlaštovek

Materiál/pomůcky: barevné papíry

Postup:

- výroba vlaštovek z papíru: skládání – technika skládání, pečlivost při překládání, správné zarýhnutí, postup dle slovní instrukce
- pohyb/závody vlaštovek házením

DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY

Druh aktivity: výtvarná

Cíle: děti rozliší jednotlivé druhy dopravních prostředků a dopravních cest, rozvoj jemné motoriky

Popis činnosti: vystřihujeme dopravní prostředky z novin a časopisů, rozdělujeme je do skupin dle velikosti a užití, s dopravních prostředků vytvoříme leporelo

Materiál/pomůcky: noviny a časopisy, nůžky, lepidla, velký papír

Postup:

- necháme děti hledat a vystřihovat dopravní prostředky z novin a časopisů,
- porovnáváme dopravní prostředky dle velikosti, dle druhu atd., rozdělujeme je dle druhu dopravních cest
- na velký formát papíru si děti vytvoří velké leporelo, mohou dokreslit dopravní cesty atd.